

Mist spuiten

PIETER T'JONCK

Een gebouw opgetrokken uit mist? Dat lijkt wel een erg extreem architecturaal experiment. Het artistieke architectenduo Diller+Scofidio creëerde een nevelige ruimte voor nieuwe ervaringen. Of een mistig discours rond een lege doos?

etcetera 105

Diller+Scofidio zijn slimme mensen. Ze hebben goed begrepen dat architectuur niet meer de rol vervult die ze eeuwenlang had, namelijk om een prefiguratie te zijn van een goed geordende, begrijpelijke en betrouwbare wereld. Architectuur produceert geen betekenis meer, maar accommodeert processen. Daarmee houdt ze ook op architectuur, in de zin van een culturele praktijk, te zijn. Toch zijn er architecten die via hun werk betekenis willen blijven creëren. Hoe spraakmakend ze ook zijn, het blijven voetnoten in de productie van vastgoed. Ze willen een verschil blijven maken door de eigen-aardigheid van hun werk, zelfs al doet dat verschil er nauwelijks nog toe. Niet zelden wordt dat lichtjes pathetisch. Architecten slagen er zelden in om de valkuil van misplaatste retoriek te vermijden. Het Frans paviljoen op de laatste Biënnale van Venetië was zo een verbijsterende poging om terug te keren naar de authentieke gemeenschapsstichtende waarden van de architectuur en eindigde dus niet toevallig in holle grootspraak. Bekender is de figuur van de woning die zich opsluit in obsessief perfectionisme: een cocon die de wereld buitensluit maar ongeweten en onbewust alle gemeenplaatsen – over goede smaak, over het goede wonen – herhaalt die in die wereld circuleren. Het is bepaald lastig om niet in die valkuilen te trappen. Hoe ‘gewoner’ de opdracht, hoe meer dat geldt. De architect die met zijn werk toch een verschil wil maken, zal er om die reden zorg voor moeten dragen dat zijn werk op één of andere wijze hyperspecifiek wordt. Dat wil zeggen: het gebaar dat hij maakt, mag op geen enkele wijze te recupereren of te herhalen zijn. Eigenlijk mag de kanttekening die het gebouw plaatst bij de traditie, de locatie, de opdracht, de ambitie van de bouwheer zelfs nauwelijks aanwijsbaar zijn; zich slechts als het ware terloops tonen. De echte betekenis van een gebouw is een soort rest of nevenproduct dat ontstaat in de ervaring ervan. De paradox

van deze toestand is dat er, ook voor dit soort werk, nog altijd een publiek en vooral, een opdrachtgever nodig is. Om die reden zal een architect die een verschil wil maken met zijn werk er toch zorg voor moeten dragen dat wat hij wil tonen niet alleen via het gebouw zelf, maar ook via tekst en beeld in zoveel mogelijk andere media uitgedragen wordt. Hij moet zich dus uitspreken over zijn intenties, en loopt zo meteen weer het risico in holle retoriek te vervallen. Architecten bevinden zich voortdurend in een lastig parket. Ze kunnen er echter ook meteen voor kiezen om hun positie als architect te verlaten en zich te profileren als kunstenaar, als iemand die geen werk meer maakt in opdracht en op vraag van iemand, maar ongevraagd gebouwd werk de wereld in stuurt. Een meta-architect. Op dat punt plaatsen Diller+Scofidio zich min of meer. Maar levert dat nu iets op? Worden we daarmee iets wijzer over wat architectuur dan is, was, of kan zijn? Levert het kortom een ervaring op die *après-coup* ook betekenis tot stand brengt. Of komt in dat geval de propositie, het concept, zo centraal te staan dat de gewone orde van dingen omgekeerd wordt, namelijk dat niet de betekenis als een soort rest bij het gebouw overblijft maar het gebouw als een rest bij het concept overblijft? Het geval van de ‘Blurbuilding’ wijst in die richting. Het is een ervaringsmachine die, onafgezien van het concept, hoogst amusant is maar weinig vertelt, terwijl omgekeerd het concept op de keper beschouwd flinterdun en niet eens zo consistent doordacht is. En tenslotte: D+S vinden hier het warm water uit, want in 1970 werd met de Pepsi-Cola Building een gelijkaardig experiment al uitgetest op de Expo van Osaka.

Wolk boven het water

De Blurbuilding is een ingenieus stalen skelet, dat zweeft boven het wateroppervlak van Lac Neuchâtel in Zwitser-